

IMODŽEN
ROBERTSON

Stakleni
GRAD

Prevela
Branislava Radević-Stojiljković

■ Laguna ■

Naslov originala

Imogen Robertson

THE PARIS WINTER

Copyright © 2013 Imogen Robertson

First published in Great Britain in 2013 by
HEADLINE REVIEW, an imprint of
HEADLINE PUBLISHING GROUP.

Translation Copyright © 2013 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Gran, Džilijan i Hejzel, s ljubavlju

Prolog

Na Akademiji Lafond, ulje na dasci 29,3 x 23,6 cm

Ova ljupka, nesputano naslikana studija prikazuje čas slikanja živoga modela. Model se jedva vidi sleva, a pravi predmet slike su učenice, koje se dosađuju, napete su ili nervozne. Izgleda da jedna duva u šake da ih zagreje. Lafond je počeo obuku mladih umetnika, žena i muškaraca već 1875, a svoj prvi atelje samo za žene otvorio je 1890, sedam godina pre nego što su žene primljene u Akademiju umetnosti. S velikim uspehom je vodio razne ateljee u Parizu, sve do smrti 1919. Njegovi učenici su dobijali temeljnu poduku u slikanju uljem i podsticao ih je na eksperimente i maštovitost, kako u upotrebi boje tako i u kompoziciji.

Opseg nijansi na ovoj slici nije velik i boje su hladne, model gotovo nevidljiv, a učenice raspoređene u okviru skoro nasumično. Umetnik je tako postigao utisak

ugrabljenog, spontanog trenutka jednog hladnog jutra. Obratite pažnju na to da su naslikane žene pripadnice srednjeg staleža. Školarina za žene kod Lafonda bila je visoka, a njegov ugled besprekoran.

Odlomak iz beležaka u katalogu za izložbu „Pariska zima: anonimno blago iz Sivreove zbirke“, galerija *Sadark*, London 2010.

Prvi deo

Subota, 20. novembar 1909, Pariz.

GLAVA 1

*U*ČENICE AKADEMIJE LAFOND SAZNALE SU VESTI O samoubistvu svoje kolegice Rouz Čempion jednog bledog zimskog jutra, nešto pre deset sati. Toplota iz crne, bučne peći još nije bila stigla do udaljenih uglova ateljea pa su žene na rubu grupe morale da duvaju u prste kako bi ih zagrejale dovoljno da mogu da rade. Mod Hajton je svakog dana stizala među prvima i nameštala nogare svog štafelaja, što znači da je mogla da bira mesto svakog ponedeljka, kad se bira model za tu nedelju, ali Engleskinja je volela da sedi na udaljenoj, istočnoj strani prostorije. Izgleda da joj je odgovarao uski ugao pod kojim je gledala postolje s modelom – muškarcem, ženom ili detetom – i da joj je predstavljao izazov. Zato je, nedelju za nedeljom, stalno iznova zauzimala to mesto, iako su joj na raspolaganju bili topliji delovi prostorije i s lakšom perspektivom.

Bila je tamo i tog jutra, tiha i pažljiva kao i uvek, kad je vest o Rouzinoj smrti dotutnjala stepeništem, tako da je bila među prvima koji su je čuli. Na nesreću – čak i na zaprepašćenje – vest je dospela do učenica iznenada i u sirovom obliku, ali takvo se šta može dogoditi i u najbolje vođenim ustanovama.

Dogodilo se sasvim slučajno da jedna žena što slika u *Pasaž panoramu* čuje za tragediju tako brzo i neuvijeno. Jedan od Lafondovih učenika, mladi romantični Englez po imenu Džon Edwards, živeo je u sobi pored sobe Rouz Čempion, u jednom bednom pansionu nedaleko od Bulevara Kliši. Bila je to neprijatna zgrada bez gasa i struje, sa samo jednom česmom koju su koristili svi u njoj nastanjeni. Znao je da mu je susetka studentkinja u jednom od ženskih ateljea, ali nije bila dovoljno lepa da mu privuče pažnju, pošto su ulice bile pune Francuskinja koje ništa drugo ne rade sem što se trude da privuku muške poglede; a osim toga, pretpostavljao je da, budući žensko, ona nema šta naročito da kaže o umetnosti. Ipak, kad se uselio, zapazio je da Rouz pazi na ličnu higijenu i čistoću svoje pohabane odeće, i to je odobravao, a onda više nije mislio o njoj. Za tih mesec dana koliko su bili susedi, samo su jednom kratko razgovarali na stepeništu, i to o predavanjima na Akademiji Lafond. Razgovor se okončao kad ju je upitao može li da vidi njene radove, a Rouz mu je odgovorila da ih ne bi razumeo. Hteo je samo da bude uljudan i njeno odbijanje ga je uvredilo. I više nisu ponovo razgovarali.

Zid između njihove dve sobe bio je tanak i dogodilo se da on tog jutra bude budan – čekao je da se mutnosiva svetlost pariske zore probije kroz nebo. Bilo je to doba

dana, a i godišnje doba, kada grad deluje nesigurno u sebe. U noćnoj tami, klubovi i kabarei blistali su kao dragulji. Tad je grad kao žena u večernjoj haljini, uverena u svoju lepotu i beskrajno čarobna. Vazduh je mirisao na pečeno kestenje, a muzika se, skromna ili raskošna, prosipala na ulice iz svakog kafea. Na punom dnevnom svetlu Pariz je bio šik i samouveren. Blistave radnje behu ispunjene bojama i iskušenjima, a na svakom uglu scena koju vredi naslikati. Grad je bio moderan ali ne i vulgaran, rafiniran ali ne i ukočen, niti dosadan. Parada elegantne originalnosti. Samo u to doba dana, neposredno pre zore u zimsko jutro, grad je izgledao pomalo bedno, otrcano. Šaloni su bili spuštteni, a kafei zatvoreni ili su se upravo zatvarali. Ulice su bile gotovo prazne – samo bi povremeno prošao neki muškarac, crvenoljubičast u licu i s ustajalim zadahom na piće i duvanski dim, da pozove taksi na Pigalu, ili pak neka starica što ukočenom metlom čisti ulične slivnike.

Dok je sedeo u prozoru, ogrnut ćebetom i s lulom u zubima, Džon Edvards je razmišljao o Matisu i onim njegovim kontrastima boja koji povremeno izgledaju ružno, ali je njihova ružnoća iskrenija od lepote. Zamislio je sebe kako iznosi to svoje opažanje pesnicima i slikarima što se okupljaju u *Lapen ažilu* na Monmartru; zamislio ih je kako ozbiljno klimaju glavama, a potom pričaju svojim prijateljima kako su sreli jednog talentovanog i mudrog Engleza. Zatim ga upoznaju s najzanimljivijim galeristima u gradu, s najnaprednijim kolekcionarima i kritičarima. A onda on napiše manifest...

Upravo je uživao u otvaranju svoje prve senzacionalne samostalne izložbe, kad je čuo zvuk prevrtanja stolice i

cijuk zatezanja konopca. Nije bilo nikakve sumnje u to odakle je zvuk došao. Zbacio je ćebe s ramenâ, istrčao u hodnik i zalupao na vrata, počeo da je doziva po imenu i da drmusa kvaku. Vrata su bila zaključana. Kad ih je pogurao ramenom, već su i ostali stanovnici kuće izašli iz svojih soba i posmatrali vireći iza šipki rukohvata na stepeništu, očiju mutnih od novog dana. Brava je konačno popustila i on je posrćući uleteo u sobu. Rouz je visila na konopcu vezanom za jednu od središnjih greda. Telo joj se još malo ljuljalo tamo-amo, kao klatno koje samo što se nije potpuno zaustavilo. Džon je morao da krikne u lice konobaru koji je živeo u drugoj sobi na tom spratu, pa mu je ovaj pomogao da je spuste. Prekasno. Najverovatnije je bila mrtva još pre nego što je počeo da je doziva.

Položili su je na krevet, a jedna od žena je otišla da telefonira policiji iz kafea *Mrtvi pacov** na Pigalu. On je sačekao pored tela da stignu. Beda u toj sobi teško mu je pala, kao da je Rouz Čempion za sobom ostavila očajnu avet da mu šapuće na uvo o beznadežnoj taštini njegovih ambicija.

Kad je stigla policija, Džon Edwards više nije bio ni mlad ni romantičan. Pošto su žandarmi otišli i mrtvačka kola odnela telo, spakovao je kofer i napustio tu zgradu zauvek. Otišao je u Akademiju Lafond da obavesti svog profesora o onome što se dogodilo i o svojoj odluci da ode iz Pariza, ali maestro nije bio tu i s njim je, u svom prilično otvorenom maniru, razgovarala gospođa Lafond, razdražena njegovim prenapetim nervima. Radije nego da ostavlja pisamce, jednostavno joj je saopštio šta

* Franc.: *Le Rat Mort*. (Prim. prev.)

se dogodilo, možda malo slikovitije nego što je to bilo neophodno, i ne obazirući se na činjenicu da je u sobi sluškinja. Njeno preneraženo lice proganjalo ga je dok se spremao da se vrati u majčinu udobnu kuću u Klapamu i da nastavi karijeru kao službenik *Hauartovog osiguranja* u Sitiju. I tamo može biti i previše iskrenosti.

Sluškinja iz sobe bila je služavka što se starala o damama u ateljeu u *Pasaž panoramu*. Izašla je iz službenih prostorija u Ulici Vivijen pre nego što je gospođa Lafond uspela da joj kaže da zadrži vesti za sebe, pa su tako procurile, mučne, uznemiravajuće i sa zadahom bede.

Iako su studentkinje Akademije Lafond plaćale dvostruko veću školarinu od muškaraca, nisu dobijale ništa podesnije ateljee od njih. Jedina svetlost dopirala je sa zastakljene tavanice, a prostorija je bila uska i visoka, tako da je ponekad izgledalo kao da modeli poziraju na dnu bunara. Peć je bila ćudljiva i loše podešena. No bez obzira na to, vredelo je platiti za studije umetnosti. Zbog grubih manira studenata muškaraca, žene iz srednje klase nisu mogle raditi u mešovitim grupama – a deliti živi model s kolegama muškarcima ispadalo je ružno. U ženskim ateljeima studentkinje su se mogle spremati za karijeru umetnice a da ne moraju žrtvovati ni svoje dostojanstvo ni ugled, i mada gostujući profesionalni umetnici nisu provodili mnogo vremena podučavajući studentkinje, barem su dolazili, pa su skromne žene mogle skromno da napreduju, a njihove porodice su mogle imati poverenja u to da su im kćeri,

iako umetnice, ipak razumno zaštićene. Samoubistvom studentkinje ovaj ugled je dospeo pod ozbiljan znak pitanja, i vesti o tome bi najverovatnije bile zataškane samo da su izrečene privatno. Desilo se, međutim, da su procurile iz Lafondove kancelarije i popele se stepeništem u prostoriju u kojoj su radile Mod Hejton i njene kolegice.

Načvorena na visokoj stolici, s paletom nadenutom na palac, čula je kako je profesorova asistentkinja u nastavi uzviknula, pa je okrenula glavu. Madmoazel Klodet je napravila znak krsta preko svojih mršavih grudi. Kad je to obavila, čvrsto je stisnula bademaste oči na sekundu, a onda pomogla služavki da pristavi čajnik na peć. Kad je to obavljeno, spustila je služavki ruku na rame.

Mod se namrštila, pažnje privučene onim prvobitnim uzvikom. Za taj zvuk ju je vezivalo određeno sećanje. I tad joj se vratilo. Isti taj zvuk je ispustila njena snaha Ajda onoga jutra kad je izbio požar. Modin brat Džejms je prišao kolima sve do mesta gde je Mod stajala, ispred općinjene gomile, raspuštene kose i čađavog lica. Ajda je izašla iz kola ne čekajući da joj Džejms otvori vrata, pogledala u ruševine aukcionerske radnje i kuće u kojoj su Mod i Džejms odrasli i koje su se pušile, i isto tako uzviknula.

Mod se okrenula ka madmoazel Klodet baš u trenutku kad je ova spustila ruku služavki na rame. Asistentkinja je inače bila starija žena naglih, nervoznih pokreta, ali taj gest je bio blago prislan. Mod požele da pucne prstima i da zaustavi svet, kao blenda na kameri, pa da fiksira to što vidi: uredno isfrizirane glave ostalih mladih žena koje, okrenute od štafelaja, ignorišući model, oči upiru u dve žene što stoje jedna uz drugu pored peći. Mod se u mislima

javila dovršena slika – delo koje prikazuje razgovor, pod nazivom *Stigla je vest*. Zrak svetlosti je odozgo pao preko leđa madmoazel Klodet, dok je uznemireno služavkino lice bilo u senci. Mod se pitala je li moguće uhvatiti na slici taj šok, taj trenutak kad su shvatile da im dan neće biti poput ostalih dana?

Madmoazel Klodet je povelu sluškinju u predsoblje i zatvorila za njima vrata ateljea. Atmosfera svetilišta i usredsređenosti još je lebdela nad ženama pa su ćutale, ali nijedna nije primakla četkicu platnu. Stajale su zaustavljene, kao morske nimfe odmah ispod površine vode, čekajući da jedna od njih izađe u neizvesnost vazduha.

„Rouz Čempion je mrtva!“, izletelo je Frančeski. Gotovo. Nalet uzvika raširio se prostorijom. Dok su se odlagale palete i spuštale četkice, o visoke zidove su se odbijali zvuci trupkanja i kuckanja, a pogledi bili upereni u punačku Čehinju koja je to rekla. Oči su joj bile vlažne, a puna donja usna drhtala. S visokim okovratnikom bluze izgledala je kao boca šampanjca koja samo što nije eksplodirala. „Služavka kaže da se ubila. Jutros su je našli obešenu u njenoj sobi. O, Gospode, smiluj se na nas! Jadna Rouz!“ Obazrela se oko sebe. „Kad smo je videle poslednji put?“

„Mislim da nismo od letos“, odgovorila je plavokosa devojka uskih bokova, jedna od onih Amerikanki koje govore francuski s nepogrešivim akcentom Jenkija. „Ove godine se nije vratila, zar ne?“ Razlegao se žamor opšteg odobravanja. „Je li je iko video od onda?“

„Ja sam je videla“, konačno izusti Mod, sećajući se svega dok je to izgovarala. Osetila je kako žene skreću pogled ka njoj, koja je tako retko govorila. „Bila je u parku Tiljeri

i skicirala mesje Pola s njegovim vrapcima.“ Ostale žene zaklimate glavom. Pol je bio jedan od prepoznatljivih pariskih prizora; uvek su mu se mogli diviti ispred Luvra dok je, sa slamnatim žirado šeširom, zviždao pticama i dozivao ih po imenu. „Možda pre mesec dana. Bila je mršavija i... kao i uvek.“

Jedna studentkinja je počela da pravi čaj i prosula malo ključale vode. Opsovala je na svom jeziku a onda sa uzdahom spustila čajnik i izvadila novčić iz džepa da plati svoj deo. Klodet je za taj novac kupovala kolačiće i pecivo za jutarnju pauzu. Kad je novca bilo malo, globile su jedna drugu za neatmeno izražavanje. U pariskom umetničkom svetu, za Lafondove devojke se govorilo da slikaju kao akademici i govore kao vojvotkinje.

„Jadna Rouz“, reče Frančeska, ovog puta blaže. Žene su uzdahnule i zavrtele glavom.

Soba se punila dimom od cigareta i mrmorom razgovora. „*La pauvre, la pauvre...*“,* odjekivalo je u ateljeu kao zajednička molitva.

Mod se okrenula da vidi ima li još na zidu neka slika gospođice Čempion. Gospodin Lafond je svake dve nedelje obilazio studente i otprilike jednom mesečno, za vreme jedne takve posete, birao je jedan rad. Još nijednom nije odabrao neku Modinu sliku. Sa uspehom je učestvovala u zvaničnoj izložbi Pariskog salona početkom te godine – s portretom u ulju jedne koleginice studentkinje – ali čak i pošto su se akademici s odobravanjem izrazili o njenom uvežbanom, brižljivom stilu i složili se da je vredna

* Franc.: jadnica. (Prim. prev.)

izlaganja u *Gran paleu*, Liberman je smatrao da još nije naslikala ništa dovoljno novo za njegovu promajnu učionicu u potkrovlju.

Mod je pisala bratu i snahi da joj je slika na izložbi. Čak i na severoistoku Engleske su čuli za Pariski salon, ali reakcija nije bila onakva kakvoj se nadala. Da je Džejms zvučao kao da se ponosi ili kao da je zadivljen, mogla mu je tražiti zajam i taj novac iskoristiti da provede leto u Fontenblou i zdravstveno se oporavi, daleko od vrućine i prašine prestonice. Činilo se da sve žene s kojima radi imaju sredstava za to. On ju je pak pitao ima li izgleda da proda to platno i podsetio je da mu još duguje deset funti. Njen mali polubrat Albert joj je, međutim, poslao crtež na kom se mnoštvo muškaraca s cilindrima okupilo oko njene slike i svi uzvikuju: *Ura!* Nije prodala sliku. Ostala je da visi visoko na zidu, okružena mnogim sličnim radovima, i prošla nezapaženo.

Ali *eno* slike Rouz Čempion. Prikazuje trg Pigal na ranom jutarnjem svetlu. Ljudske prilike su više skicirane i neodređene, zamagljene pokretom. Bulevarom Kliši je tandrkao jedan od onih novih motornih autobusa na sprat, prepoznatljiv samo po boji i golemom obličju. Pored fontane su se odmarale dve nejasne ženske prilike – modeli: uglavnom Italijanke, nekoliko Francuskinja, tamo su se okupljale svakog jutra i čekale da ih unajme umetnici s Monmartra i Pigala. Bile su rasute kao lišće pod golim drvećem kasne jeseni. Rouz je mnogo pažnje posvetila svetlosti i tome kako greje velike pariske zgrade od bledeg kamena; uobičajene moćne građevine hotela i stambenih zgrada, ljubičaste i zelene senke, odsjaj na crnom kovanom gvožđu balkona. Amerikanka je bila u pravu, Rouz se nije

vratila u atelje nakon leta, ali njena slika je ostala. Mora da ju je gospodin Lafond kupio za sebe. Mod je osetila kao da joj neko pritiska srce između dlanova. Devojka je mrtva, a ona joj i dalje zavidi.

„Bila je bolesna“, reče Amerikanka Frančeski. „Posetila sam je letos pre nego što sam krenula u Bretanju. Kazala mi je da je u svemu neuspešna i da nema...“ – protrljala je vrhove prstiju – „... novca. Nikad nisam videla tako ponosnu i tako siromašnu ženu. Većinom su devojke ili jedno ili drugo, zar ne?“

„Ja sam je videla pre nedelju dana“, reče jedna starija žena, koja je sedela pored modela. Ramena su joj bila pogrbljena. „Bila je ispred Kanvajlerove galerije. Izgledala je uznemireno ali nije htela da razgovara sa mnom o tome.“

Mod se u sebi zapitala je li Rouz videla nešto u onim žestokim uglastim slikama koje prodaje Kanvajler i kakve je i sama pokušavala da izvede ali nije uspevala – da li je to bilo dovoljan razlog da se obesi? Ili je to bila glad? Ovo drugo je verovatnije. Glad iz tebe iscedi svaku nadu. Mod je ispružila ruku pred sobom. Drhtala je. Mrzim što sam siromašna, pomislila je. Mrzim da budem gladna. Ali ja ću opstati. Još godinu dana i moći ću da slikam kako ja hoću i ljudi će kupovati moje radove i ješću šta god poželim i biće mi toplo. Samo da preguram još jednu zimu.

Podigla je pogled, obuzeta onim neobičnim osećajem da joj neko prisluškuje misli. Posmatrala ju je Ivet, njihov model te nedelje, u kućnoj haljini nehajno prebačenoj preko ramena dok je sedela na postolju i otresala pepeo cigarete na pod. Bila je omiljena u ateljeu i rado je pristajala kad bi je zamolile za neku drugu pozu, mirna i

uzdržana dok rade, ali živahna i radosna na pauzi, kad su pričale o drugim ateljeima i drugim umetnicima. Ivet je bila malo starija od nekih devojaka i Mod se povremeno pitala šta li misli o njima svima dok ih tim krupnim plavim očima gleda s postolja, šta li primećuje dok one pokušavaju da oponašaju igru svetlosti na njenim golim ramenima i istaknutim jagodicama. Sad je jedva primetno klimnula glavom Mod pa skrenula pogled. Njeno pognuto lice nagoveštavalo je duboke i skrovite misli.

Madmoazel Klodet se vratila i ubrzo shvatila da su vesti koje treba da saopšti već poznate. Mogla je samo da ponovi ono što je Frančeska već čula.

„Da li bilo koja od vas išta zna o porodici gospođice Čempion u Engleskoj?“

„Mislim da je u Saseksu imala neku tetku kod koje je živela kao dete“, oglasila se Mod u tišini koja je usledila. „Ali ne znam njenu adresu. Zar tamo nije bilo nekih pisama?“

„Nadam se da ćemo nešto otkriti. Dobro.“ Asistentkinja je pogledala na sat. „Imamo još deset minuta. Da se vratimo poslu i produžimo čas za deset minuta. Mesje Lafond me je zamolio da vam kažem kako će, u svetlu ovog nesrećnog događaja, imati zadovoljstvo da vas vidi sutra.“ Prostorijom se raširiše uzdasi i stenjanje. Madmoazel Klodet se pravila da to ne čuje, ali se namrštila dok je zatvarala poklopac sata, i okrenula se stolu za užinu.

„Je l' se on to plaši da ćemo ga zaraziti pošlašću samoubistva ako nam danas kaže da smo jadne glupače?“, kaza Frančeska, pomalo preglasno. Studentkinje počеше da ustaju i da se protežu, da prilaze gomili šoljica za čaj i tacnama s kolačima.

„Drage moje, dobar dan! Kako ste mi danas, ovog tmurnog jutra? Zašto sve izgledate tako *užasno* sumorno?“ U prostoriju je ušla Tatjana Sergejevna Kolcova u oblaku krzna i parfema. Mod se nasmešila. Bilo je zadovoljstvo gledati je. Mod se činilo da Tanja, uprkos tome što je po svemu Ruskinja, odražava pravi duh Pariza, tog mesta u koje Mod nije uspela da se uklopi: pametna, lepa, moderna, blistava. Časkala je s Ivet, pa čak zadirkivala i samog Lafonda, i svi su uvek mislili da je šarmantna. Nisu je volele sve studentkinje – daroviti i bogati ne oskudevaju u neprijateljima – ali Tanja je izgledala kao da je blaženo nesvesna bilo kakve netrpeljivosti prema sebi.

Frančeska se uspravila od stola za užinu. „Budi danas nežna prema nama, draga. Imali smo smrtni slučaj u porodici.“

Ruskinji ruka u rukavici od jareće kože polete ka njenim lepim malim ustima. U istom trenutku je pustila da joj krzno padne s ramena, a njena četvrtasta stara sluškinja brzo se sagla da ga prihvati u naručje pre nego što je palo na pod umrljan bojama. Mod je posmatrala dok je Frančeska objašnjavala spuštenim glasom. Ruskinja je treptala, očiju punih suza. To je bilo najprivlačnije kod Tanje. Umela je da bude istinski dirnuta tuđom patnjom, čak i dok baca sa sebe bundu da je sluškinja uhvati. Svakog dana je stizala kasno i na njoj se mogao osetiti miris udobnosti svilene posteljine, miris čokolade u njenom dahu. A onda je slikala, potpuno zadubljena, dva sata dok

časovnik ne otkuca i žene ne počnu da se pakuju. Stresala bi se i osvrnula oko sebe sa osmehom, a platno joj je sijalo živopisnim, čistim bojama.

Ivet je uvezala kućnu haljinu oko sebe i sišla s trona za modele pa prišla stolu, ispustila opušak na pod i istovremeno zgrabila jedan medenjak. Dok je žvakala, uhvatila je Ruskinju za lakat i povela je u udaljeni ugao prostorije. Mod kao da se prenila od tog pokreta. Ustala je, prišla hrani i poslužila se, trudeći se da ne hoda suviše žurno i da ne uzme previše. Jela je što je sporije mogla.

Dok je lizala prste, kraj nje se stvorila Ruskinja, kao nekakav duh. „Gospođice Hajton?“ Mod se trgla, ali uspe-la je da joj poželi dobro jutro. Nikada nije razgovarala s Tanjom, samo ju je posmatrala s rastojanja, kao da se nalazi s druge strane staklenog zida. „Znam da dan nije najprijatniji za šetnju, ali hoćete li da prošetate malo sa mnom posle časa? Imam da vas pitam nešto.“

Mod je odgovorila da hoće, sa zadovoljstvom. Tanja joj se osmehnula pokazujući oštre bele zube, a onda se okrenula da prođe kroz šumu štafelaja. I Mod se vratila na svoje mesto na drugoj strani prostorije i zagledala se u platno pred sobom, pitajući se šta Ruskinja hoće od nje. Ivet je ponovo zauzela svoje mesto na uzdignutom postolju. Pogledala je u Mod i namignula joj. Mod se nasmešila, pomalo nesigurno, i podigla četkicu.

Ateljeom je zavladala atmosfera tihe usredsređenosti – Rouz Čempion je u izvesnoj meri već bila zaboravljena. Hrana kao da je kod Mod više probudila glad nego što ju je potisnula. Načas je zatvorila oči i sačekala da njen ubod prođe, a onda je prionula na posao.

GLAVA 2

*V*LADIMIRE! SPREMNE SMO!“

Mod je mislila da će Tanja razgovarati s njom na pločniku gde *Pasaž panoram*, natkriven lukovima, ustupa mesto širokom prostoru Bulevara Monmartr, s tri trake, ali umesto toga ona ju je uzela podruku, a slobodnom rukom mahnula ka elegantnom plavom automobilu koji je pod zimskim kosturom platana čekao upaljenog motora. Polako se dovezao i stao tačno pored njih. Mod je zapazila da je vozač, koji je iskočio iz mašine i izašao da im otvori zadnja vrata, obučen u tamnoplavu livreju kakav je bio i emajl samih kola. Tanjina služavka je, sa slikarskim priborom, ušla na prednje sedište, dok je Tanja uvela Mod na zadnje i nešto rekla vozaču na ruskom. Mod je čula reči „park Monso“, a vozač se naklonio pa zatvorio vrata i vratio se na svoje sedište.

„Nadam se da nemaš ništa protiv, Mod – uzgred budi rečeno, smem li da te zovem Mod? Dobro. Treba mi malo zelenila pošto sam celo prepodne bila zatvorena unutra. Posle ćemo te odvesti kud god hoćeš.“ Ruskinja je skinula rukavice i sa uzdahom se zavalila na meko tapacirano sedište. Mod je nešto učtivo odgovorila i gledala kroz prozor dok su se kola uključivala u reku ostalih automobila, kočija i motornih autobusa. Šta li princeza hoće od nje? Možda ima za nju neku učenicu crtanja? Učenike je bilo teško naći u gradu dupke punom umetnika, ali ako je ipak to, nekoliko franaka više mesečno mnogo bi značilo Mod. Osetila je kako joj se javlja nada u praznom stomaku.

Pariz je proždirao novac. Slikarska obuka je proždirala novac. Pariz joj je otimao svaki bakrenjak iz ruke, a nije joj davao ništa sem bolnih kostiju i usamljenosti. Kao da nikad u stvari nije ni stigla, kao da se Pariz – čim je zakoračila kroz pročelje železničke stanice *Gar di nor* – kao da se pravi Pariz nekako povukao i sakrio iza ugla, a za sobom ostavio samo ove otvorene dlanove. Nalazila se s pogrešne strane stakla i pripijala se uz njega, ali sputana svojim manirima i svojom razboritom mirnom prirodom iza te nevidljive prepreke. Večeri je provodila sama u jeftinom smeštaju, čitajući ili skicirajući po slabom svetlu. Njena bolest prethodne zime – hranila se suviše slabo, štedela je novac i nije palila vatru kad se digla vlaga s reke – gutala je franke u pregrštima. Ne sme se ponovo razboleti, ali sad ima još manje novca. Ponekad je osećala da je čitavu zalihu odvažnosti potrošila već na sam dolazak ovamo.

Iako je nastupala zima, bulevar je ključao od pokreta – prodavačice u kraćim suknjama trčale su poslom dok

su im prugaste kutije za šešire visile oko ručnih zglobova, žene u modernim žaketima konobari su uvodili u restorane klanjajući se.

„Kaži mi“, reče Tanja, „jesi li dobro poznavala gospođicu Čempion? Mislim, obe ste Engleskinje...“

Mod odmahnu glavom; misli su joj lutale i za trenutak nije mogla se seti gde je. Žmirnula je i shvatila da gleda u Tanjine krupne crne oči. Setila se Rouz, ljutite i sve zaoštrene. „Uopšte ne. Meni je ona bila prilično... prilično surova zapravo.“

Tanja je iz torbice izvadila malu pudrijeru i pogledala se u ogledalcetu, pa vrhom prsta skinula višak pudera. Većina žena u Parizu izlazila je u svet kao maskirana debelim slojem belog pudera i usana veštački sjajnih i jarkocrvenih. U poređenju s tim, Tanja je koristila puder i ruž diskretno, ali Mod je, budući drugačije vaspitana, sa zaprepašćenjem i nelagodnošću osetila koliko je sama provincijalna. Smatrala je sebe mudrom i razboritom po pitanjima velikog sveta sve dok nije došla u Pariz. Sa svakim novim danom je bila u sve većoj opasnosti da sebe manje ceni.

„Drago mi je što si to rekla“, odvrtila je Tanja i naglo zatvorila pudrijeru. „Sam bog zna da mi je žao kad je neko toliko očajan da digne ruku na sebe, ali ona jeste bila strašno neprijatna. Jednom sam je zamolila da prokomentariše studiju koju sam trenutno radila – doduše, ja sam bila kriva. Nisam zaista želela njeno mišljenje, samo sam joj se divila i htela da me pohvali – a ona me je posavetovala da prestanem da slikam.“

Mod se iznenada nasmeja i pokri usta rukom.